

Ett förslag till
ny skolorganisation
för hörselskadade och döva
från Hörselskadades
Riksförbund (HRF)

mer än en möjlighet

En nödvändig möjlighet

ALLDELES FÖR MÅNGA hörselskadade barn och ungdomar är inte fullt delaktiga i skolan. De blir utanför i samtal, de hör inte allt på lektionerna och en hel del får sämre skolresultat än de skulle kunna ha.

Dessa svårigheter får konsekvenser för livet. Det är därför hög tid för en genomgripande skolreform som utgår från elevens behov och ger bättre praktiska möjligheter att erbjuda tillräckligt kompetent stöd till denna lilla grupp elever.

I detta häfte presenterar Hörselskadades Riksförbund (HRF) ett förslag till en ny skolorganisation för hörselskadade och döva, baserad på nio regionala resurscenter under en nationell samordnare.

En skolreform är nödvändig för att alla hörselskadade barn ska få den utbildning de har rätt till. En nödvändig möjlighet till en bra start i livet.

Läs mer i HRF:s årsrapport: www.hrf.se/nyskolorg

Få elever – stora behov

Hörselskadade och döva barn utgör en mycket liten andel av Sveriges elever.

Skol- och hörselvårdsstatistik visar att det finns ungefär 10 000 hörselskadade och döva i åldern 0–20 år, varav cirka 60 procent är i grundskoleåldern, 6–15 år. Statistiken är emellertid bristfällig; det verkliga antalet är sannolikt större.

Varje år föds det ungefär 200 barn som behöver hörapparat och/eller teckenspråk för att kunna kommunicera. Under uppväxten ökar antalet med ytterligare cirka 200 per årskull. Dessutom tillkommer barn med lättare hörselnedsättningar.

Kommunerna missar barn

Kommunerna känner inte till cirka 40 procent av de skolbarn som är registrerade hos landstingets hörselvård (HRF 2006).

Denna brist på samverkan mellan kommuner och landsting är allvarlig. Förutsättningen för att hörselskadade och döva elever ska få en bra skolsituation är att kommunerna åtminstone vet *att* barnen finns och *var* de finns.

Ett annat problem är att ansvaret för hörselskadades skolgång är splittrat mellan olika myndigheter med oklara uppdrag. Barnen hamnar lätt ”mellan stolarna”.

Kan inte tillgodose behov

Hörselskadade behöver en anpassad skolsituation som de flesta kommunala skolor inte kan erbjuda (se sidan 5). Ändå går inte ens vart femte barn i

FOTO: EVA MERNLID/TIOFOTO

Splittrat ansvar för elever

En rad olika myndigheter delar på ansvaret för hörselskadade barns skolgång. Gränserna mellan deras ansvarsområden är oklara.

- **KOMMUNERNA:** Huvudansvar för hörselskadade barns skolgång, oavsett skolform.
- **SKOLVERKET:** Tillsynsmyndighet med sektorsansvar för handikappfrågor i skolan.
- **MYNDIGHETEN FÖR SKOLUTVECKLING:** Nationellt ansvar för skolans utveckling.
- **SPECIALPEDAGOGISKA INSTITUTET:** Ansvar för statens specialpedagogiska stöd. Ska vara en kunskapsresurs för kommunerna.
- **SPECIALSKOLEMYNDIGHETEN:** Ansvar för de statliga specialskolorna för hörselskadade och döva.

skolor och klasser för hörselskadade och döva.

De flesta hörselskadade har det därför jobbigare än jämnåriga som hör bra. Det påverkar inte minst skolresultaten.

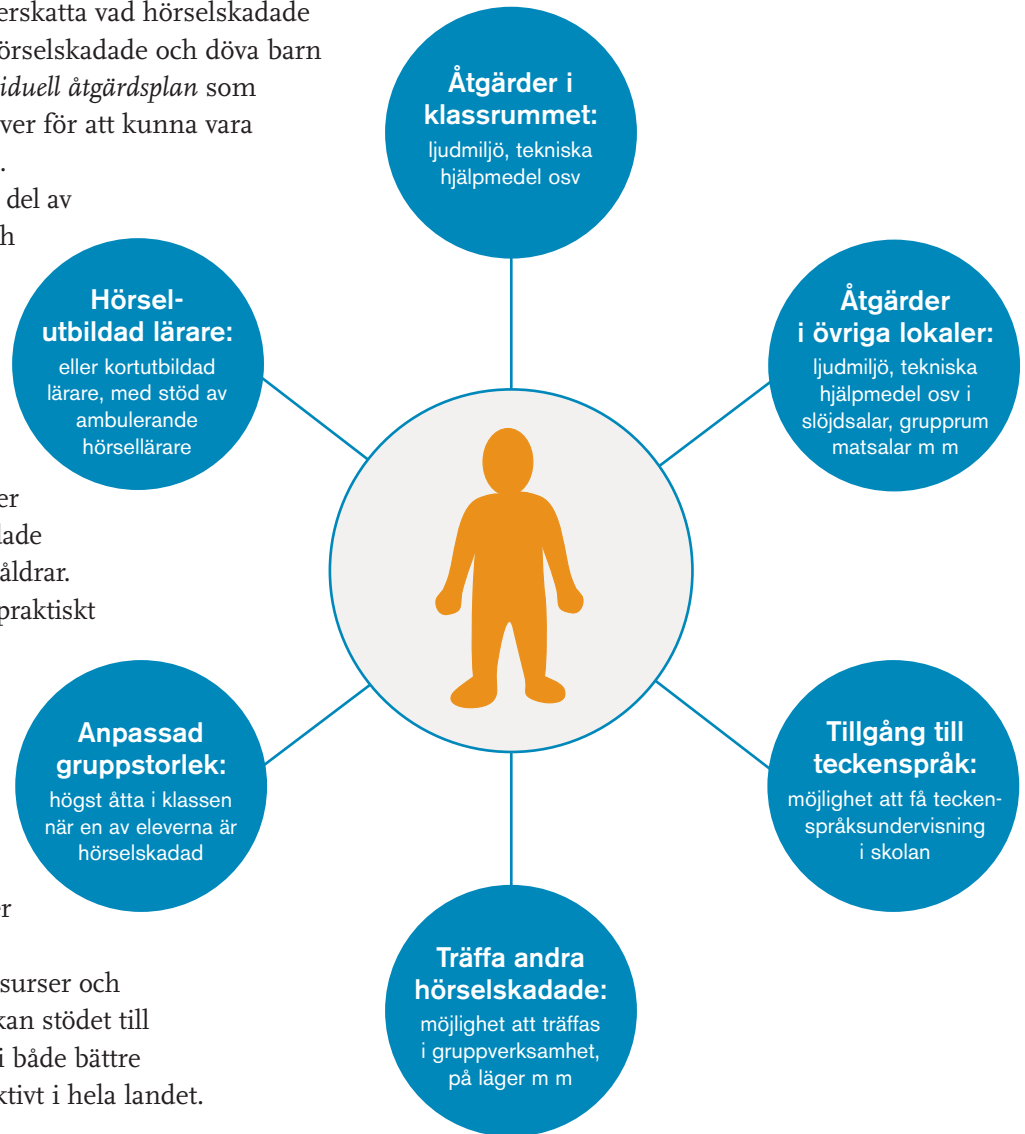
Vad hörselskadade behöver i skolan

Det är vanligt att underskatta vad hörselskadade elever behöver. Alla hörselskadade och döva barn ska därför ha en *individuell åtgärdsplan* som beskriver vad de behöver för att kunna vara fullt delaktiga i skolan.

Åtgärdsplanen är en del av habiliteringsplanen och upprättas av hörselvården, i samråd med föräldrarna. Den bör bland annat ta upp sex områden (se modell t h).

I de flesta kommuner finns det få hörselskadade barn, och de är i olika åldrar. Det innebär att det är praktiskt taget omöjligt att göra alla de anpassningar som behövs i varje barns hemskola – det är betydligt svårare och dyrare än att skapa gemensamma lösningar, över kommungränserna.

Genom att samla resurser och kompetens regionvis kan stödet till hörselskadade barn bli både bättre och mer kostnadseffektivt i hela landet.

Brist på delaktighet ger dåliga skolresultat

Varje barn har rätt till skolgång utifrån sina behov, enligt Skollagen. Hemkommunen har ansvar för att dessa behov tillgodoses och att särskild hänsyn tas till elever som är i behov av särskilt stöd.

Det är alltså det hörselskadade barnets förutsättningar för lärande, utveckling och delaktighet i skolan som ska styra hur insatser utformas.

Men så är det sällan i dag. Över 80 procent av alla hörselskadade elever är integrerade i "vanlig" skola. Det innebär att de går i skolan på hörandes villkor, inte sällan i stora klasser med bristfällig ljudmiljö, begränsad tillgång till hörselteknisk utrustning och mycket lite eller inget hörsel-pedagogiskt stöd alls.

Sämre villkor än "alla andra"

Det är inte självklart att ett barn som hör dåligt känner sig "som alla andra" i en klass med bara hörande barn. Tvärtom är det lätt att bli utanför, både i klassrummet och på raster, när vare sig pedagogik eller arbetsmiljö är anpassad till hörselskadades behov.

Många integrerade elever saknar hörselteknisk utrustning. Andra barn slutar använda utrustningen eftersom de själva måste ta ansvar för att den fungerar och ofta måste tjata på lärare och andra elever att använda den.

Tillräckligt pedagogiskt stöd finns sällan. Hälften av landets kommuner har inte tillgång till hörsellärare med hörselpedagogisk utbildning.

De ordinarie lärarna får sällan erfarenhet och kompetens på området eftersom de hörselskadade barnen är så få; det finns inte ens en hörselskadad elev på varje skola. Och en kortkurs för läraren räcker inte för att kunna ge rätt stöd.

Helt slut efter skolan

Bristande delaktighet är en tung börda för det enskilda barnet. En hel del måste lägga ner extra arbete för att ta igen vad de missat i skolan. Detta, samt långa skoldagar i påfrestande ljudmiljö, leder till att många kommer hem helt slut, utan ork att träffa vänner.

Ändå är det ett känt faktum att dessa barn sällan klagar. Det kommer senare, när de som vuxna ser tillbaka på svårigheterna i skolan – och inser följderna av dem.

För lite stöd – dåliga resultat

I genomsnitt 37,2 procent av de sökande till Riksgymnasiet för hörselskadade 2001–2005 var obehöriga (RGH). Det innebär att de inte hade godkänt i ett eller flera av kärnämnen svenska, engelska och matematik. Motsvarande siffra för hela landet var 10,5 procent.

Dåliga skolresultat får livslånga konsekvenser. I dag är det bara cirka 10–15 procent av alla hörselskadade som går vidare till högskolan efter gymnasiet (Antonsson 1998/HRF 2006). Motsvarande siffra för ungdomar i hela riket är 45 procent.

Om fler hörselskadade elever fick bra stöd redan från början – inte bara först sedan de fått stora problem – skulle skolresultaten bli bättre, hävdar HRF. Detta bekräftas av uppgifter från Silviaskolan, en regional hörselklasskola i Hässleholm. Av de avgångselever som hade börjat vid skolan redan i årskurs 1–3 var det bara 9 procent som inte hade godkänt i alla kärnämnen. Bland alla avgångselever, varav många kommit sent till hörselklass, var motsvarande siffra 47 procent (HRF 2006). Foto: Ingvar Andersson

Ny skolorganisation för hörselskadade och döva

Dagens skola fungerar dåligt för hörselskadade elever. Alltför många är inte fullt delaktiga och får en sämre start i livet än andra barn.

Därför föreslår HRF en helt ny skolorganisation för hörselskadade och döva. En organisation som samlar all den kompetens och alla de resurser som finns inom dagens fem regionala specialskolor för hörselskadade och döva, sex hörselklassskolor och enskilda hörselklasser/hörselspår, samt inom Specialpedagogiska institutet och Specialskolemyndigheten.

Verksamheten utgår från nio regionala resurs-

centra, som får stöd av en gemensam, nationell samordnare. Denna samordnare har – i samverkan med kommuner och landsting – ansvar för att hörselskadade och döva barn får den skolgång och det stöd de behöver.

En sådan skolorganisation skulle inte bara innebära ett påtagligt utbildningslyft för de enskilda eleverna. Den skulle också betyda mycket för föräldrarna, som på detta sätt får en tydlig, kunnig resurs att vända sig till i sin egen region.

Dessutom skulle lärare och annan skolpersonal få ett stöd som de till stora delar saknar i dag.

HRFs förslag: Nationell samordning och regionala resurscentra

Nationell samordning: En nationell samordnare bör få ansvar för att alla hörselskadade och döva barn får den skolgång de behöver och att deras skolgång är av likvärdig, god kvalitet i hela landet.

Samordnaren har dessutom ansvar för fort- och vidareutbildning av lärare och övrig personal.

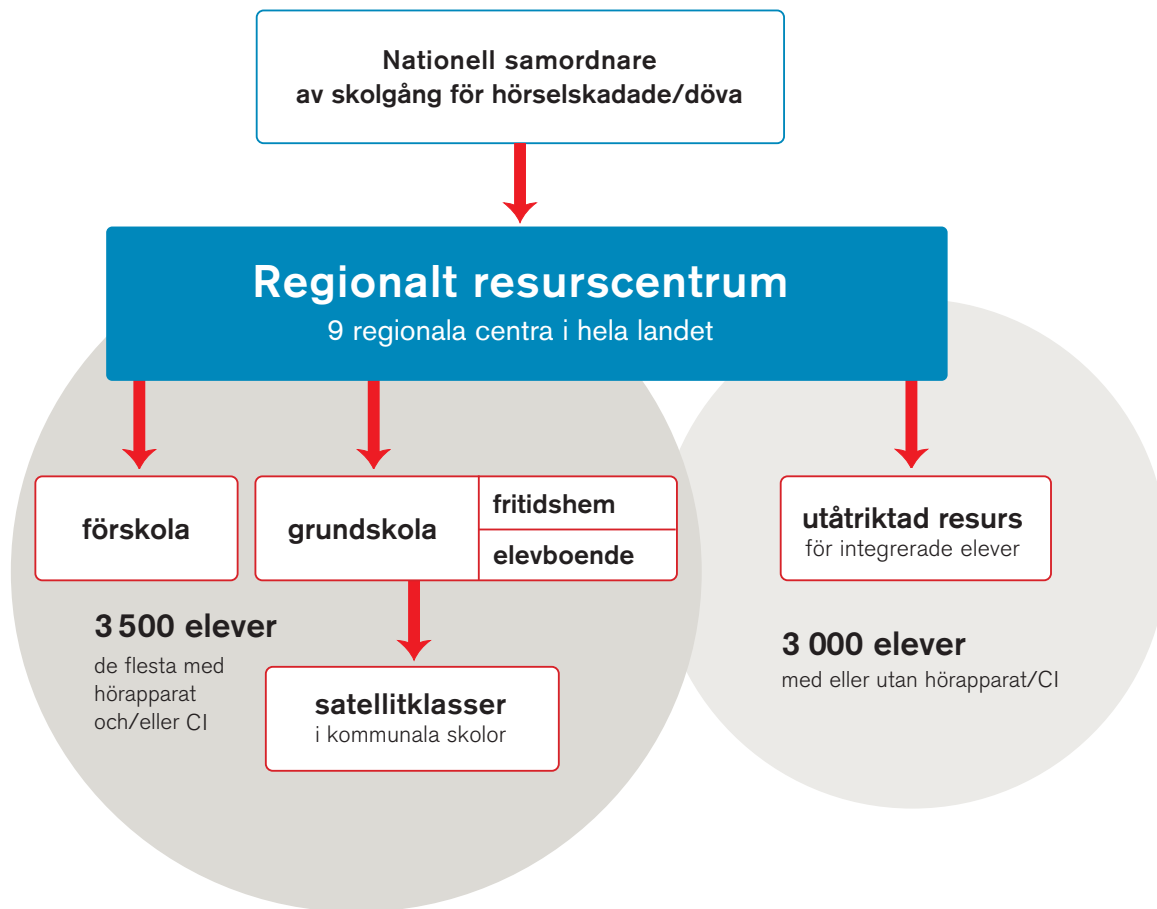
Samordnaren ska även ta initiativ till forskning och utveckling som rör hörselskadade/döva barn. Det innefattar bland annat insamling av statistik.

Nio regionala resurscentra: Vi föreslår att det skapas nio regionala resurscentra, med ansvar

för samtliga hörselskadade och döva barn inom respektive region, oavsett skolform. Dessa centra fungerar som regionala ”nav”, som tar initiativ till och samordnar olika insatser för varje barn.

Varje resurscentrum har bland annat ett elevvårdsteam av kuratorer, psykologer med flera som kan ge stöd till alla barn, oavsett skolform.

Regional skolverksamhet: Varje resurscentrum har förskoleverksamhet samt grundskola för hörselskadade och döva, där undervisning och övrig verksamhet sker på teckenspråk och/eller med

EN NY, NATIONELL SKOLORGANISATION. HRFs skolförslag, med nio regionala resurscentra, bygger på Ansvarskommitténs förslag om att dela in landet i nio regioner.

tal och hörselteknisk utrustning. Inom förskola och grundskola handlar det om cirka 3 500 elever med hörapparat/ci samt döva.

I anslutning till skolan ska det finnas tillgång till *fritidshem* och *skolbarnomsorg* samt *elevboende*.

Resurscentret och skolan har även ansvar för *satellitklasser* vid vanliga, kommunala skolor inom regionen. Sådana klasser är små och har undervisning med tal/teknik samt på teckenspråk.

En del satellitklasser kan ha både hörande och hörselskadade/döva elever. Vissa lektioner sker då i en liten hörselgrupp.

Resurs för integrerade elever: Det regionala resurscentret har även ansvar och verksamhet för integrerade elever i kommunala skolor. Inom förskola och grundskola handlar det om ungefär 3 000 barn, med eller utan hörapparat/ci.

Det ska finnas en *specialpedagogisk kompetens* som ger råd och stöd till elever, föräldrar, lärare, skolledare med flera. Det ska också finnas ambulerande *hörsellärare* som kan erbjuda stödundervisning med mera, samt teckenspråklärare som kan undervisa i ämnet teckenspråk.

Resurscentret har dessutom ansvar för att integrerade elever får möjlighet att träffa varandra i någon form av *gruppverksamhet*,

till exempel i samband med temaveckor vid regionens skola.

Samverkan med hörselvården: Varje resurscentrum bör ha ett nära samarbete med landstingets hörselvård, för att uppnå en helhetssyn på barnet och dess behov.

Samverkan är särskilt viktigt när det gäller *vägledning till föräldrar*, bland annat om skolplacering, så att föräldrarna får bra och tydlig information. Den gemensamma plattformen för samarbetet är barnets *åtgärdsplan för förskola/skolgång*.

Hörselvård och resurscentrum bör tillsammans anordna *familjeläger* samt *besök på anpassade förskolor och skolor*.

Informationsuppdrag: Det regionala resurscentret ska sprida kunskap om hörselskadade och döva, bland annat genom att anordna konferenser/seminarier för föräldrar, skolpersonal och beslutsfattare.

Finansiering: En ny, samlad skolorganisation för hörselskadade och döva bör finansieras med statliga medel, kombinerat med interkommunal ersättning för varje elev, samt vanliga barnomsorgsavgifter.

Det handlar alltså om att använda de medel som i dag finns för hörselskadade och döva på ett effektivare sätt, och därmed ge dessa barn en betydligt bättre start i livet.

Vad tycker du? För mer information och synpunkter,
välkommen till: www.hrf.se/nyskolorg

Hörselskadades Riksförbund (HRF) arbetar för att skapa ett bättre samhälle för landets en miljon hörselskadade, det vill säga personer med hörselnedsättning, tinnitus, Menières sjukdom, cochlea-implantat och ljudöverkänslighet samt vuxendöva. Vi arbetar också för att stödja föräldrar och andra anhöriga. Vårt mål är ett samhälle där hörselskadade respekteras som individer och får stöd efter behov. Ett samhälle där alla hörselskadade kan vara fullt delaktiga på sina villkor. Läs mer om HRF på www.hrf.se
Kontakt: Hörselskadades Riksförbund, Box 6605, 113 84 Stockholm, e-post: hrf@hrf.se, tel: 08-457 55 00, texttel: 08-457 55 01